

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

Organisation
des Nations Unies
pour l'éducation,
la science et la culture

Romanian
National Commission
for UNESCO

Commission nationale
de Roumanie
pour l'UNESCO

Abordarea siguranței jurnaliștilor și a calității informației în contextul situațiilor de urgență – etapele Răspuns și Recuperare

Policy Paper

**Iris Constantin
Expert CNR UNESCO**

Mai 2020

Libertatea de exprimare și dreptul la informație sunt esențiale pentru democrație și dezvoltare durabilă. Istoria ne-a învățat că atunci când acestea încep să se erodeze, alte libertăți și drepturi de bază pot suferi rapid aceeași soartă. Primul articol al Constituției UNESCO, aprobată la 16 noiembrie 1945, afirmă că misiunea sa este „de a promova circulația liberă a ideilor prin cuvânt și imagine”. Libertatea de exprimare și dreptul la informație sunt astfel în centrul mandatului UNESCO. Jurnaliștii și organizațiile de știri sunt participanți esențiali la exercitarea acestora. Prin urmare, este important să protejăm jurnaliștii, să întărim fiecare aspect al siguranței lor și să-i echipăm cu cadrul necesar pentru a-și îndeplini misiunea într-un mod calitativ, incluziv și echitabil.

Opiniile liderilor despre rolul jurnaliștilor în lupta împotriva pandemiei COVID-19

☯ **Secretarul - General ONU, Antonio Guterres,**

14 aprilie 2020

„Salut jurnaliștii și pe ceilalți care verifică munții de povești și postări înșelătoare.”

☯ **Audrey Azoulay, Directorul - General UNESCO,**

cu ocazia Zilei Mondiale a Libertății Presei, 3 mai 2020

„Într-o lume profund interdependentă, precum ne-a arătat această criză, fiecare amenințare sau atac la diversitatea presei, libertatea presei și siguranța jurnaliștilor ne preocupă pe toți. Astăzi, doresc să fac apel la o redublare a eforturilor noastre. În acest moment crucial, cât și pentru viitorul nostru, avem nevoie de o presă liberă, iar jurnaliștii trebuie să poată conta pe noi toți.”

✿ Grupuri de prieteni pentru siguranța jurnaliștilor,
la UNESCO, Națiunile Unite la New York și Geneva și OSCE,

15 aprilie 2020

„Mass-media liberă, independentă și pluralistă joacă un rol indispensabil în informarea publicului în cursul crizei COVID-19. Toată lumea are dreptul la informații inteligibile, accesibile, în timp util și de încredere cu privire la natura și nivelul amenințării pe care COVID-19 o prezintă pentru sănătate, permițând urmarea unor orientări bazate pe dovezi despre rămânerea în siguranță.”

✿ Fernando de Yarza López-Madrazo, președinte al
Asociației Mondiale a Ziarelor și Editorilor de Știri,

30 martie 2020

„În aceste condiții, responsabilitatea noastră ca editori și jurnaliști este mai importantă ca niciodată. Este probabil cea mai mare provocare cu care ne-am confruntat în ultimii 100 de ani. Cetățenii din toate țările au acum o nevoie mai mare de activitatea noastră jurnalistică ... Niciodată nu am fost atât de necesari. Niciodată rolul nostru de coeziune socială, de apărare a valorilor democratice, de stimulare a solidarității și de conștientizare a publicului nu a fost atât de evident. Niciodată dorința noastră de a face cel mai bun jurnalism nu a fost atât de mare. Niciodată angajamentul nostru față de adevăr nu a fost atât de lăudabil. Este o datorie socială și etică indispensabilă.”

Siguranța jurnaliștilor în context pandemic

Siguranța fizică

Sarcinile cu risc ridicat pentru jurnaliști înseamnă a lucra în condiții în care probabilitatea de vătămare fizică (moarte, rănire sau boală gravă) este semnificativ mai mare decât în mod normal. Acestea includ pandemiile. În raportare, jurnaliștii își riscă sănătatea dacă nu folosesc echipament personal de protecție, cum ar fi mănuși și măști. În unele părți ale lumii, jurnaliștii s-au confruntat cu atacuri fizice și hărțuire, fie din partea cetățenilor obișnuiți, fie a forțelor de securitate. Deoarece situația economică globală continuă să scadă, iar mai multe persoane își pierd locul de muncă și se încadrează în sărăcie, probabilitatea creșterii activității infracționale este reală. Jurnaliștii din țările cu un regim autoritar ar trebui să fie atenți la amenințările cu detenția, arestarea și/sau deportarea atunci când raportează despre focarele COVID-19.

Siguranța psihologică

Acoperirea pandemiei COVID-19 este o muncă grea. Chiar și cei mai experimentați jurnaliști se pot lupta psihologic atunci când raportează despre focarele COVID-19. Presiunea poveștii se intensifică, contactul permanent cu bolile grave și persoanele traumatizate este epuizant mental, orele de muncă sunt prelungite și verificarea faptelor este continuă. În plus, există îngrijorări cu privire la securitatea locului de muncă și siguranța familiei. În unele țări, liderii politici au declanșat atacuri verbale dure asupra jurnaliștilor care realizează reportaje critice.

Securitatea juridică

În multe țări au fost impuse restricții legale privind libera exprimare. În contextul COVID-19, jurnaliști din întreaga lume au fost arestați și reținuți în urma anchetelor privind limitele restricțiilor, statisticile oficiale, furnizarea de echipamente de protecție personală și ventilatoare, corupția. Este important să se discute care dintre aceste măsuri privative de libertate se bazează pe statul de drept autentic și care sunt folosite ca arme împotriva mass-media. Institutul Poynter a centralizat peste 300 de persoane în 40 de țări arestate și acuzate că au răspândit informații false despre COVID-19, cu majoritatea arestărilor în regiunea Asia-Pacific. Aceste arestări au inclus și jurnaliști.

Siguranța digitală

Activitatea online a crescut semnificativ în această perioadă, la fel și supravegherea, interceptarea datelor și hackingul. În unele zone, au fost raportate opriri ale rețelelor de internet și sociale. Linkuri și documente suspecte circulă pe internet, pe rețelele de socializare și în aplicațiile de mesagerie. Infracții au profitat de actuala criză de sănătate și de panică pentru a viza persoane și organizații cu atacuri de phishing sofisticate, care ar putea conduce la instalarea de malware pe dispozitive. Toate acestea au subminat capacitatea jurnaliștilor de a-și face treaba în mod corespunzător și de a proteja confidențialitatea surselor acestora.

Independența editorială

Independența jurnalistică este amenințată de captarea mass-media de către guvern și partidele politice, de către schemele de relații publice, de nerespectarea jurnaliștilor a normelor și standardelor profesionale, de marii agenți de publicitate. Multe posturi media prezintă publicitatea plătită ca și cum ar fi conținut jurnalistic autentic. Mai mult, conflictul de interese dăunează integrității editoriale și reputației jurnaliștilor.

Impactul economic al COVID-19 asupra mass-media

Fondul Monetar Internațional prevede că 2020 va înregistra cea mai gravă recesiune economică de la Marea Depresiune din anii 1930 încoace. Organizația Internațională a Muncii se așteaptă la pierderea a 195 de milioane de locuri de muncă cu normă întreagă.

Limitările economice ale mass-media s-au înmulțit pe măsură ce economiile s-au redus. Dimensiunea economică a crizei COVID-19 are impact asupra raportării. Multe organizații media sunt împinse în pragul dispariției, în ciuda creșterii audienței, într-un moment în care acestea sunt cele mai necesare pentru răspuns și recuperare. Și în absența informațiilor verificate, dezinformarea umple golul. Multe canale mass-media au fost presate să adopte un conținut și mai senzationalist decât de obicei, în căutarea continuă de a produce conținut viral.

Modelele tradiționale de afaceri au fost contestate. Veniturile din publicitate au scăzut brusc. Forumul Global pentru Dezvoltarea Media a raportat că unii dintre membrii săi au înregistrat scăderi de 70% din veniturile din publicitate, o tendință observată la nivel global, cel mai dramatic la media locală și regională, precum și pe piețele emergente. Pierderile de venituri ale multor companii de media au dus la concedieri, reduceri de salarii și concedii forțate. Mai mult decât atât, aceste pierderi pot conduce la o acoperire părtinitoare, deoarece o scădere a veniturilor din publicitate privată poate determina un viraj către o dependență excesivă de sursele guvernamentale de venit, care pot fi motivate politic (captarea mass-media).

Recomandări pentru factorii de decizie spre consolidarea parteneriatului cu mass-media și combaterea tulburărilor informaționale - *dezinfodemia*

Dezvoltarea curriculei MIL – Media and Information Literacy (alfabetizare media) - în școli și universități

Alfabetizarea mass-media și în domeniul informațiilor (MIL) este o „combinație de cunoștințe, atitudini, abilități și practici necesare pentru a accesa, analiza, evalua, utiliza, produce și comunica informații și cunoștințe în moduri creative, legale și etice care respectă drepturile omului” (Declarația de la Moscova privind MIL, 2012). MIL a devenit o abilitate esențială de viață, care este fundamentală pentru a înțelege și detecta tulburarea informației atât în mesajele evidente, cât și în cele subliminale, și atât în cazurile eronate, cât și în cele false voite. Nu toată falsitatea din știri este „fake news” în sensul dezinformării voite, dar ambele sunt problematice pentru capacitatea societății de a înțelege lumea. Școlile și universitățile ar trebui să utilizeze Curricula MIL pentru a insufla tinerilor abilități de gândire critică și pentru a-i educa cum să analizeze știrile atât pe canalele media tradiționale, cât și pe cele online, cum să detecteze fabricațiile, să descompună mesajele în părțile lor componente, precum și a-i educa despre surse și credibilitatea acestora.

Educarea asupra obligațiilor internaționale, a legislației naționale și deontologiei profesionale

Guvernul poate dezvolta campanii de informare și alte inițiative pentru educarea jurnaliștilor privind instrumentele internaționale și naționale care protejează libertatea de exprimare și dreptul la informație, standardele de calitate în profesia lor și își poate actualiza angajamentul față de crearea unui mediu de reglementare care promovează

aceste drepturi și libertăți. Garanțiile de independență editorială și pluralitatea mass-media trebuie să facă parte din reînprospătarea angajamentului. Restricțiile pentru combaterea dezinfodemiei ar trebui să fie necesare și proporționale, în litera și spiritul legii și temporare. De asemenea, ar trebui să se pună accent pe promovarea științei și politicilor bazate pe fapte și mai puțin pe subiecte senzationaliste și titluri click-bait. Autoritățile de reglementare a datelor ar trebui să instruiască periodic jurnaliștii privind publicarea conținutului astfel încât să nu afecteze datele personale și confidențialitatea.

Adoptarea legislației care să includă o definiție a știrilor false (fake-news) și autoritatea de reglementare care să le combată

Deși garantarea libertății de exprimare și dreptul la informație sunt un pilon fundamental al democrațiilor, este esențial să se discearnă jurnalismul de calitate de jurnalismul toxic menit să destabilizeze, să răspândească narațiuni pline de ură, propagandă și fake news. Răspândirea dezinformării și eșecul în a informa exact și în timp util se adaugă la impactul negativ al crizelor cum ar fi COVID-19. În cadrul rolului lor de a verifica și combate dezinformarea, presa și jurnaliștii trebuie să respecte politicile editoriale și standardele profesionale. Dispozițiile privind reglementarea conținutului fals nu trebuie utilizate abuziv pentru cenzurarea jurnaliștilor critici.

Reglementarea conținutului online

Reglementarea guvernamentală a conținutului online ar trebui să respecte standardele internaționale în care fluxul liber este norma și restricționarea excepția. Reglementarea ar trebui să se concentreze pe asigurarea transparenței algoritmilor și politicilor utilizate pentru distribuirea, detectarea și eliminarea conținutului online, dar și pe răspunderea părților implicate. Companiile globale de internet și social media sunt elemente cruciale ale ecuației, alături de mijloacele de comunicare media, iar guvernul trebuie să fie partener cu acestea pentru a promova conținut jurnalistic de calitate în mediul online.

Acces la conectivitate internet

Într-o situație de izolare, accesul la internet este foarte important. Aproape toate aspectele vieții zilnice obișnuite au migrat către tărâmul online. Închiderea lacunelor digitale în interiorul unei țări este, prin urmare, esențială pentru a garanta că informațiile care salvează viața ajung la toate persoanele. Inclusiv la grupurile vulnerabile, marginalizate. Guvernul și mass-media pot folosi internetul pentru mobilizare pozitivă, pentru a educa și informa, precum și spre a stimula participarea cetățenilor.

Practicarea transparenței

Anumite guverne încearcă să ascundă întinderea oricărui focar COVID și cenzurează media în consecință. Lansarea proactivă a surselor de date deschise, cu respectarea confidențialității acolo unde este cazul, și dezvăluirea cheltuielilor publice legate de pandemie sunt importante pentru a stabili o relație de încredere cu mass-media și pentru a consolida credibilitatea și responsabilitatea guvernamentală.

Informarea publicului cu privire la proprietatea mass-media

Pentru corectitudine în rândul breslei jurnalistice și față de public, se recomandă a fi introduse reglementări spre a asigura transparența proprietății mass-media. Dispozițiile ar trebui să includă informarea publicului asupra companiilor media care au contracte lucrative și în alte industrii, ce sunt obținute prin achiziții publice.

Solidaritate financiară

Organizațiile de media care demonstrează o scădere a veniturilor direct legată de pandemie ar putea primi sprijin, dacă este posibil, prin alocarea corectă și transparentă a unui ajutor guvernamental, cum ar fi includerea în pachete de salvare economică, subvenții, pachete de stimulare. Într-o perioadă de schimbare rapidă a priorităților, ar trebui luate în considerare resursele publice pentru a încuraja jurnalismul independent.

Monitorizarea globală

Cooperarea multilaterală și multipartită ar trebui să fie consolidată în toate regiunile lumii. Statele își pot uni forțele pentru a urmări impactul COVID-19 asupra libertății presei și a siguranței jurnaliștilor și pentru a învăța unul de la celălalt bune practici.

© Toate drepturile rezervate Comisiei Naționale a României pentru UNESCO. Nicio parte din această publicație nu poate fi reprodusă ori distribuită fără menționarea explicită a sursei.

Bibliografie

“Safety Guide for Journalists - A handbook for reporters in high-risk environments”,
Reporters Without Borders & UNESCO
<http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002439/243986e.pdf>

“Reporting Facts: Free from Fear or Favour”, UNESCO, 2020
https://en.unesco.org/sites/default/files/unesco_infocus_mediaindependence.pdf

“Journalism, press freedom and COVID-19”, UNESCO, 2020
https://en.unesco.org/sites/default/files/unesco_covid_brief_en.pdf

“Journalism, ‘Fake News’ & Disinformation”, UNESCO, 2018
<http://unesdoc.unesco.org/images/0026/002655/265552E.pdf>

Committee to Protect Journalists Safety Advisory: Covering the coronavirus pandemic, 2020
<https://cpj.org/2020/02/cpj-safety-advisory-covering-the-coronavirus-outbr.php>

ADDENDUM

Declarația drepturilor și obligațiilor jurnaliștilor

Cunoscută sub denumirea de „Carta din Munchen”, aceasta a fost întocmită și aprobată la München în 24 și 25 noiembrie 1971. Este acceptată ca autoritară în cadrul profesiei și a fost adoptată ulterior de majoritatea sindicatelor jurnaliștilor din Europa.

Preambul

Dreptul la informație, la libertatea de exprimare și critică este unul dintre drepturile fundamentale ale omului. Toate drepturile și îndatoririle unui jurnalist provin din acest drept al publicului de a fi informat cu privire la evenimente și opinii. Responsabilitatea jurnaliștilor față de public excelează orice altă responsabilitate, în special față de angajatori și autoritățile publice. Misiunea informării include în mod necesar restricții pe care jurnaliștii și le impun asupra lor în mod spontan. Acesta este obiectul declarației de îndatoriri formulate mai jos. Totuși, un jurnalist poate respecta aceste atribuții în timp ce își exercită profesia numai dacă există condiții de independență și demnitate profesională. Acesta este obiectul declarației de drepturi ulterioare.

Declarația de îndatoriri

Obligațiile esențiale ale unui jurnalist angajat în culegerea, editarea și comentarea de știri sunt:

1. Să respecte adevărul, oricare ar fi consecințele asupra lui, datorită dreptului publicului de a cunoaște adevărul.
2. Să apere libertatea de informare, de a comenta și de a critica.
3. Să raporteze numai asupra faptelor a căror origine o cunoaște; să nu suprimă informațiile esențiale și nici să modifice texte și documente.

4. Să nu folosească metode nedrepte pentru a obține știri, fotografii sau documente.
5. Să se limiteze atunci când se cere respectarea vieții private.
6. Să rectifice orice informații publicate despre care se constată că sunt inexacte.
7. Să păstreze secretul profesional și să nu divulge sursa informațiilor obținute pe bază de încredere.
8. Să considere infracțiuni profesionale grave plagiatul, calomnia, acuzațiile nefondate, acceptarea de mită sub orice formă, în ceea ce privește fie publicarea, fie reprimarea știrilor.
9. Să nu confunde niciodată profesia de jurnalist cu cea de vânzător de reclame sau de propagandist și să refuze orice comenzi directe sau indirecte de la agenții de publicitate.
10. Să reziste la orice presiune și să accepte comenzi editoriale numai de la persoanele responsabile ale redacției.

Fiecare jurnalist demn de acest nume consideră că este de datoria sa să respecte cu fidelitate principiile enunțate mai sus. În cadrul legii generale a fiecărei țări, jurnalistul recunoaște, în materie profesională, numai competența colegilor săi; el exclude orice fel de amestec din partea guvernelor sau a altora.

Declarația de drepturi

1. Jurnaliștii solicită accesul gratuit la toate sursele de informații și dreptul la adresarea de întrebări libere cu privire la toate evenimentele care condiționează viața publică. Prin urmare, secretul afacerilor publice sau private poate fi opus jurnaliștilor doar în cazuri excepționale și pentru motive exprimate în mod clar.
2. Jurnalistul are dreptul să refuze subordonarea la orice este contrar politicii generale a organului de informare cu care colaborează, așa cum a fost prevăzut în scris și încorporat în contractul său de muncă, precum și orice subordonare care nu este clar implicată prin această politică generală.

3. Un jurnalist nu poate fi obligat să efectueze un act profesional sau să își exprime o opinie contrară convingerilor sau conștiinței sale.
4. Redacția trebuie să fie informată în mod obligatoriu referitor la toate deciziile importante care pot influența viața întreprinderii. Ar trebui consultată cel puțin înainte de luarea unor decizii definitive cu privire la aspecte legate de componența redacției precum recrutarea, concedierile, mutațiile și promovarea jurnaliștilor.
5. Ținând cont de funcțiile și responsabilitățile sale, jurnalistul are dreptul nu numai la avantajele rezultate din contractele colective, ci și la un contract individual de muncă, asigurând securitatea materială și morală a muncii sale, precum și un sistem de salarizare corespunzător condiției sale sociale și garantării independenței sale economice.

